

KASSAI ANDRÁS

**Az EU Moldovai és Ukrajnai Határellenőrzést Segítő Missziója, Moldávia – Ukrajna
(European Union Border Assistance Mission to Moldova and Ukraine – EUBAM)
2020–2022 Magyar Kontingens**

Ukrajna és Moldova közös határszakaszán az Európai Unió határvédelmi és vámszakértői missziója (The European Union Border Assistance Mission to Moldova and Ukraine, rövidítve EUBAM) 2005-ben indult el.

A misszió Ukrajna és Moldávia közös légi, közúti, vízi határszakaszán jelen lévő nemzetközi szakértőin keresztül az ukrán és moldáviai hatóságok által megfogalmazott szakmai kérdésekben nyújt segítséget a jelen európai uniós szabályozás és gyakorlati végrehajtás alapján.

A misszió központja Odesszában (Ukrajnában) van, míg Chisinau-ban (Kisjenő – Moldova) működik egy összekötő iroda, melyekhez három-három területi iroda kapcsolódik. A misszió célja a közös határszakaszon jelen lévő hatóságok közötti együttműködés, hatékonyság és információáramlás fejlesztése, támogatása, különös tekintettel a térségben található önállósuló – nemzetközileg el nem ismert – Moldovától elszakadni kívánó Dnyeszter Menti Köztársaságban zajló folyamatokra.

A misszióban a 2020. január közepétől 2022. április végéig tartó rendkívül mozgalmas időszakban vettem részt. Itt éltem át a „COVID-19” világjárvány (pandémia) első hullámain, a misszió személyi állományának drasztikus csökkentését, az orosz támadást, a Moldovába történő evakuációt és a moldovai–ukrán határállomásokon lezajlott menekülthullám kezelését.

2020-ban a misszió létszáma 120 fő volt, melynek körülbelül 50%-a nemzetközi. 50%-a helyi (ukrán/moldáviai) volt. Nemzetközi összetételé-

ben a lengyel és a román nemzetiség dominált körülbelül 70%-ban, a maradék 30%-on a bolgár, finn, szlovák, észt, német, olasz, magyar nemzetek osztoztak, akik átlagosan 1–3 fővel képviseltették magukat. A misszió hivatalos nyelve az angol, viszont a nem hivatalos kommunikáció még mindig inkább oroszul folyt, mind az ukrán, mind a moldáviai partnerekkel. Így ennek a nyelvnek az ismerete ugyan nem volt elengedhetetlen, de nagyban segítette a kiküldött szakértőket érdekeik érvényesítésében és szabadabb kapcsolatok kiépítésében.

2021 második felében váratlan és hirtelen átszervezés történt a misszióban. Ezt megelőzően 2021 márciusában a misszió vezetése arról tájékoztatta a személyi állományt, hogy a donor szervezetek – az ENSZ menekültügyi szervezete, a Nemzetközi Migrációs Szervezet, (International Organization for Migration – IOM) és az Európai Unió (EU) – bejelentették az EUBAM MD-UA újabb 2 éves ciklusát.

Ennek ellenére júliusban a misszió finanszírozásával kapcsolatos zavarokról érkeztek hírek, amit a misszió vezetőjének váratlan bejelentése követett a misszió személyi állományának drasztikus csökkentéséről és területi irodák (Field Office) bezárásáról. A bejelentett leépítések során, mindössze egy hónap alatt két területi iroda, Otachi és Giurgulesti bezárásáról, a misszió személyi állományából – a rendkívüli vezénylés megszüntetésével (early end of mission) – 11 nemzetközi szakértő hazatelepítéséről döntött, és 30 helyi alkalmazott szerződését szüntette meg.

A Magyar Rendőri Kontingens 2020. január 15-től két főből állt. Benus Dávid c. r. főtörzsszáslós az Odesszai kikötőben lévő területi iroda (Field Office Odesa and Chornomorsk Ports – FOOD) határőr szakértőjeként és érkezésemig a magyar rendőri kontingens parancsnokaként az odesszai repülőtéren segítette az ukrán kollégák munkáját. A misszió vezetése, orosz nyelvtudását, szakértelmét és előadói felkészültségét elismerve, kifejezetten rá támaszkodva indított okmányszakértői továbbképzést az Ukrán Határőrség Odesszai Parancsnokság állománya részére és a Moldáviai Határ-

rendőrség „Kelet” Regionális Parancsnoksága útlevelezőinek hamis/hamisított úti okmányok felfedezésének módszereiről, valamint új tendenciák megjelenéséről az úti okmányok hamisításában.

A tanfolyamnak köszönhetően számos pozitív visszajelzés érkezett a misszió részére az ukrán és moldáviai partnerektől, melyeket az okmányokkal elkövetett bűncselekmények felderítésének növekedése is alátámasztott. Majd 2020 augusztusában, két év után fejezte be külszolgálatát.

6. számú kép

Benus Dávid c. r. főörzszászlós okmányszakértői tanfolyam során.
Odessza, 2020.

Kövér Arnold r. százados 2020 decemberében kezdte meg szolgálatát az EUBAM kötelékében, az odesszai kikötőben lévő területi iroda határőrszakértőjeként. Az odesszai nemzetközi teherkikötőkben szolgálatot teljesítő határőrök munkáját segítette, és az itthon és az Európai Határ- és Partvédelmi Ügynökségnél (European Border and Coast Guard Agency – FRONTEX) szerzett tapasztalatai alapján a határellenőrzések színvonalának emelésében vett részt. Az odesszai kikötőben, Ukrajna legnagyobb fekete-tengeri kikötőjében uralkodó állapotokra jellemző, hogy 2021-ben az

odesszai fő kikötőben egy darab tehermérleg volt, az is magánkézben, és nem működött.

7. számú kép

Kövér Arnold r. őrnagy az odesszai kikötőben egy komp átvizsgálása során.
Odessza, 2021

A magyarországi szerepvállalás szempontjából sikerként könyvelhetjük el, hogy 2021 januárjában Karakas Lajos sikeres pályázatával elnyerte az elemző és koordinációs osztály (Planning, Analysis and Coordination Office – PACO) vezetői beosztását, mely egyben a misszióvezető helyettese is. Korábbi tapasztalatainak köszönhetően az EUBAM MD-UA misszióban bevezetett intézkedéseinek pozitív hatása a misszió munkafolyamataiban hamar jótékony változásokhoz vezetett. Ezt megelőzően Karakas Lajos évekig szolgált ebben a misszióban, majd a rendőrségtől történő leszerelése után magas beosztásokban az EBESZ moldovai missziójában (OSCE Mission to Moldova). Az EBESZ-misszióban elért eredményeiért 2019. május 19-én megkapta a Moldáviai Becsületrendet.

2020. január 15-én vettem át az EUBAM Podilski területi iroda vezetését, mely pár évvel azt megelőzően közel 70 fős nemzetközi szakértői csoportot foglalkoztatott. 2020-ban öt nemzetközi szakértő, két tolmács és egy

sofőr volt az iroda állománya, mely 2021 végére két nemzetközi szakértőre, egy tolmácsra és egy sofőrré csökkent. Az iroda illetékességi területe egy 420 km hosszú, Moldovával közös zöldhatárt ölelt fel, melyben további három helyi irodát működtettünk. A zöldhatárterület moldovai oldalán az úgynevezett el nem ismert Transznisztria fegyveres alakulatai és az Orosz Föderáció 1500 békefenntartó katonája látták el az ellenőrzést, így a moldovai hatóságokkal direkt kapcsolat nem volt. A feltételhiányos lehetőségek ellenére a következőkben egy végrehajtott gyakorlatot és annak eredményét ismertetem az általános állapotok jellemzésére.

A podolszki iroda az ukrán vám- és határőr társszervekkel az „*Iron Track*” elnevezésű gyakorlatot hajtotta végre Slobidka teher vasúti határátkelő helyen. A gyakorlat során az ukrán vám- és határőrizeti szervek a Transznisztria felől érkező vasúti teherszállítmányok belépése során fenyegető bűncselekmények elkövetési módszereiről hallhattak előadást, valamint a helyi társszervek együttműködését fejlesztő gyakorlatot hajtottak végre. A podolszki szakértői iroda célja a gyakorlat szervezésével az általuk készített elemzés eredményeinek gyakorlati bemutatása során, a vasúti teherforgalomban rejlő bűnelkövetési módszerek lehetőségeinek bemutatása mellett, az ellenőrzési hiányosságokra történő figyelemfelhívást szeretne volna a társszervek számára kézzelfoghatóbban megjeleníteni.

Az iroda elemző jelentésének főbb megállapításai:

- A vasúti teherszállítmányokat (75–160 vagon hetente) egy határőr és esetenként (!) két vámos ellenőrzi, ami a vonatok adminisztratív bejegyzésének és a vonat személyzetének ellenőrzésében merül ki.
- A határátkelőhely és a moldáviai–transznisztriai „zöld” határ közötti 16 km-es távolság ellenőrzése nem megoldott.
- A határátkelőhely kerítéssel nincs elválasztva a belföldi teher- és személyforgalmat bonyolító Slobidka vasútállomástól.
- Az átkelőhelyen nincs ellenőrzési eszköz rendszeresítve (mérleg, megfigyelőhíd, kamerarendszer, hang- vagy sugárzásmérő eszköz).

- A moldáviai hatóságokkal közös információs rendszer (PAIES) hónapok óta nem működik, a vonatok érkezését a vasúti személyzet alkalomadtán jelenti (vagy nem) az ellenőrzést ellátó hatóságok felé.
- A határátkelőhely jelentőségét emeli, hogy a transznyisztriai oldalon lévő „Cobasna” településen az orosz békefenntartók ellenőrzése alatt Közép-Európa egyik legnagyobb fegyver- és lőszerraktára található. Itt körülbelül 20 000 tonna nem mozdítható, veszélyesnek ítélt tüzérségi lövedéket tárolnak.

A gyakorlatot a helyi társszervek szívesen fogadták, és pozitív visszajelzésükről tanúskodott, hogy lehetőséget adtak az iroda, a rendvédelmi szervek, valamint a vasúttársaság vezetőivel történő közös egyeztető tárgyalássorozat megkezdésére a források hatékonyabb felhasználása érdekében. Az ukrán hatóságokkal több hasonló közös gyakorlatot tartottunk, de a Covid-19 pandémia és a misszió támogatási korlátai miatt 2021 végére is csak a problémák feltárásáig jutottunk. Az orosz agresszió miatt a misszió az ukrainai irodákat bezárta, és az állományt Moldovában foglalkoztatta tovább. A konfliktus majdani rendezése után az ukrán hatóságokkal közösen kidolgozott cselekvési tervek optimális gazdasági és politikai körülmények között javíthatják a határellenőrzés színvonalát és hatékonyságát a területen.

A misszió illetékességi területén az általános biztonsági állapot az Ukrajna és az Orosz Federáció közötti fegyveres konfliktus iatt, jelentősen megváltozott. A misszió vezetője a 2022. február 24-i eseményekre tekintettel 05.00 órakor az ukrán irodák Moldovába telepítéséről döntött. Az általam vezetett podilszki iroda „áttelepítését” részlegesen sikerült végrehajtani, mivel a podilszki határőr laktanyában lévő EUBAM-irodát nem volt lehetséges megközelíteni a 20 ukrán katona halálát okozó kora hajnali rakétatámadás miatt.

Az iroda ukrán nemzetiségű állományát szolgálati gépkocsival 08.25 órakor indítottam útnak Odesszába. Majd egy másik szolgálati gépkocsival, és a bolgár vámszakértővel Mohiliv– Podilski határállomáson (224 km) léptünk ki Ukrajnából, és Kisinyovba (Moldova) a kijelölt hotelbe mentünk az EUBAM biztonsági tervében kijelölt szállásra (249 km). Az áttelepítés során Stelmach László r. alezredesnek, a ROKK irányítisztjének folyamatosan jelentettem az eseményeket, aki folyamatosan és lelkiismeretesen figyelemmel kísérte a helyzetemet.

Másnap Kisinyovban a 10.00 órakor kapott eligazítás alapján aznap 20.00 óráig a Moldova és Transznisztria adminisztratív határátkelőkön láttam el szolgálatot. A jelen lévő moldáviai rendőrökkel és vámosokkal, valamint a menekültügyi hatóság képviselőivel segítettük a menekültek ellátását.

A következő nap Palanka (Moldova) átkelőnél észleltem, hogy a menekültek gépkocsikkal, buszokkal érkeznek Odessza felől, majd a körülbelül egy kilométerre lévő ukrán határállomástól gyalogolnak Moldova felé. Nagyon hideg volt, fújt a szél, a gyerekeket kézben hozták, vagy a kezüknél fogva húzták a csomagokkal megpakolt nők – mivel férfiak nem hagyhatták el Ukrajnát. Engedélyt kértem a misszió vezetésétől, a moldáviai és az ukrán hatóságoktól, hogy a két határátkelő között a misszió kisbuszával a gyerekekkel utazókat átszállíthassam. Megindító volt, hogy a gyerekek elaludtak, vagy nehezen akartak kiszállni a busz nyújtotta melegből a rövid utazás végén.

A misszió lecsökkentett létszáma miatt a következő két hétben 10 alkalommal láttam el 12 órás szolgálatot a határátkelőhelyeken.

2022 márciusára csökkent a menekültek száma, és egyre többen tértek vissza Ukrajnába. A missziót a kialakult helyzetnek megfelelően átszervezték, és a misszió ukrán irodáit feloszlatták, ezért én befejeztem a szolgálatomat, és hazatértem.

